

Nr 281.

Av herr **Stendahl**, *angående det proportionella valsättets användning vid vissa kommunala val.*

Som framgår av proposition nr 99 sid. 133 och följande, framhöll konstitutionsutskottet 1928, med anledning av min motion nr 55 om utsträckning av användningen av det proportionella valsättet och om den successiva förnyelsens upphörande, följande:

Den i riksdagens skrivelse år 1918 begärda utredningen hade sålunda icke blivit verkställd i hela den omfattning, som med skrivelsen avsetts. Utskottet vidhölle sin vid 1918 års lagtima riksdag uttalade och av urtima riksdagen samma år omfattade åsikt om lämpligheten av att proportionellt valsätt tillämpades inom de kommunala representationerna utom vid val till förberedande delegationer jämväl vid val till nämnder m. m., som hade förvaltande och verkställande uppgift. Visserligen kunde sägas, att vid dylika val, fastän proportionellt valsätt för dem icke vore i lag föreskrivet, i regel en proportionell fördelning av mandaten ägde rum mellan olika meningsgrupper. Men det oaktat, och då exempel i motsatt riktning ej saknades, funne utskottet det vara önskvärt, att principen fastställdes i lag. Ett sådant stadgande borde givetvis liksom de motsvarande nu gällande givas fakultativ karaktär. Utskottet ville icke förneka — vilket även framhållits år 1918 — att svårigheter kunde yppa sig därigenom, att i gällande författningar i vissa fall gävos bestämmelser om särskild kvalifikation hos ledamöter i de nämnder, varom här vore fråga, men, oavsett att dessa bestämmelser i en del fall måhända saklöst skulle kunna falla bort, förmenade utskottet, att utväg för svårigheternas övervinnande borde kunna finnas. Givetvis borde jämväl frågan om den successiva förnyelsen av dylika nämnder därvid tagas under omprövning. Med hänsyn till att utredning i berörda frågor syntes erforderlig, hade utskottet emellertid icke ansett sig böra i enlighet med motionärens hemställen förelägga riksdagen förslag till lagändringar.

Utskottet ansåge, att utredningen lämpligen borde anordnas sålunda, att förslag i ämnet kunde framläggas i samband med det väntade förslaget till allmän revision av kommunalförfattningarna, som torde få förväntas inom nära liggande tid.

I anledning av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i vilken utsträckning den proportionella valmetoden kunde komma till användning, utöver vad som redan vore stadgat, vid på landsting, stads- och kommunalfullmäktige ankommande val, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Riksdagen biträdde utskottets hemställan, varefter riksdagens beslut anmälades i skrivelse den 16 mars 1928, nr 73.

Över riksdagsskrivelsen hava yttranden inhämtats i samband med utlå-tanden över sakkunnigförslaget.

Trots riksdagens vid olika tillfällen uttalade önskan och trots att bland länsstyrelserna invändningar mot förslaget blott rests av trenne, och bland städerna av blott 7 stycken, har den begärda utredningen uteblivit.

Bland dessa sju städer återfinnes Stockholm, vars stadsfullmäktige med 39 röster mot 34 uttalat, att något behov av nya lagbestämmelser i den riktning riksdagsskrivelsen angåve enligt stadsfullmäktiges mening knappast föreläge, enär genom den praxis, som vid de kommunala valen allmänt tillämpades, även med nuvarande bestämmelser erhöles den representation för olika meningsriktningar, som den proportionella valmetoden avsåge att trygga.

Till belysande av denna praxis kan anföras, att samma majoritet, som dikterat detta uttalande, två år å rad bestämt, vilka av minoriteten som skulle få sitta i stadens folkskolektion. Av de tretton ledamöter, som stadsfullmäktige utser i denna direktion, har minoriteten, som utgör 39 procent av fullmäktige, fått tillsätta två i stället för fem, och i en så viktig nämnd som hälsovårdsnämnden har samma minoritet uteslutits från varje representation bland de ordinarie ledamöterna. Exempler visa klart, att den praxis som man påstår tillämpas icke tillämpas, utan trampas under fötterna. När sådana exempel kunna framdragas från en stad, vars yttrande i propositionen anføres för att få bakgrund för den ståndpunkten, att allt är bra som det är, torde en var kunna finna, att det av riksdagen begärda förslaget till utsträckt användning av det proportionella valsättet är av behovet påkallat. Av de i propositionen omnämnda yttrandena liksom av konstitutionsutskottets utlåtande framgår, att svårigheterna blott påstås framträda i de fall där särskilda kvalifikationer krävas för viss eller vissa ledamöter. I flertalet fall torde dylika bestämmelser icke finnas, och för dessa fall behöves ingen ytterligare utredning. Beträffande åter de övriga torde kunna anföras följande:

I de fall, där redan nu fakultativa proportionella val föreskrivits, är det mycket sällan som de komma till direkt användning, enär bestämmelsens blotta tillvaro i de flesta fall medför, att uppgörelse träffas om en gemensam lista, där varje grupp fått sina behöriga intressen tillgodosedda, och så

skulle säkerligen i fortsättningen också ske, därest de proportionella valens användning utsträcktes. Vid de förhandlingar som måste föras mellan partierna måste redan nu vid majoritetsval bestämmas vilket parti som skall presentera den eller de kandidater som skola fylla vissa föreskrivna kvalifikationsvillkor. Häri inträder ingen skillnad, även om valet sker proportionellt och man i stället för en gemensam lista får ett flertal listor. Vill en valkorporation icke taga hänsyn till kvalifikationsbestämmelserna, så kan ett olagligt val ske även med nuvarande majoritetsval, och vilja de väljande taga hänsyn till dylika bestämmelser, kunna de göra det även om valet sker proportionellt.

Vad som i yttranden och annorstädes påståtts, som kunde giva stöd för en uppfattning i motsatt riktning, torde ej förtjäna större vitsord. För övrigt torde, som också konstitutionsutskottet anfört i en del fall, det icke vara nödvändigt att behålla de nuvarande kraven på vissa kvalifikationer, när dessa krav dock av rent praktiska skäl måste tillgodoses.

Beträffande den successiva förnyelsen har i proposition nr 100 steget tagits fullt ut, såväl beträffande kyrkofullmäktige som beträffande skolråd och kyrkoråd, och därvid den successiva förnyelsen avskaffats.

Samma skäl som talat för denna naturliga ståndpunkt borde ock hava medfört, att i övriga kommunallagar införts den bestämmelsen, att därest fakultativa proportionella val finnes föreskrivna, skall den successiva förnyelsen av sådan nämnd, styrelse etc. upphöra och hela antalet ledamöter utses på en gång. Enklast torde detta kunna ske genom ett tillägg till § 1 i nu föreliggande förslag till lag om proportionellt valsätt. Successiv förnyelse samtidigt som proportionellt val är att taga bort en betydande del av de fördelar, de proportionella valen skänka, samt beröva de mindre partierna deras rättmätiga representation.

Ett belysande exempel härå är hur bestämmelserna i polislagens 13 § mom. 3 göras illusoriska genom införandet av successiv förnyelse. I denna paragraf bestämmes, att polisenämnd skall bestå av fem ledamöter och att valet skall ske proportionellt, om minst en sjättedel så begär. Genom införandet av successiv förnyelse m. m. väljas i Stockholm blott två personer varje gång, men kvarstår trots detta den meningslösa bestämmelsen, att en sjättedel har rätt att begära proportionella val i ett fall, där det i verkligheten fordras mer än en tredjedel för att få en kandidat vald. Genom den successiva förnyelsen berövas de mindre partierna varje inflytande på valet. Ett sätt, som ej kan hava varit lagstiftarens avsikt. Att hindra de kommunala myndigheterna att förfara på detta sätt torde vara av behovet påkallat. Beträffande val till drätselråd och drätselkammare är förhållandet analogt.

På grund av vad jag ovan anfört får jag därför föreslå, att riksdagen för sin del ville besluta sådana bestämmelser,

att, därest fakultativa proportionella val föreskrivas till någon nämnd, styrelse eller dylikt, skall hela antalet ledamöter utses samtidigt, samt

att användningen av den proportionella valmetoden vid val inom landsting, stads- och kommunalfullmäktige måtte utsträckas, så att dylikt val förrättas proportionellt, därest sådant äskas av minst så många väljande som motsvara det tal, vilket erhålles om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

Stockholm den 11 mars 1930.

Sten Stendahl.
